

PILLANATKÉP AZ AFRIKAI MIGRÁCIÓ TRENDJEIRŐL

MARSAI VIKTOR

Absztrakt

A 2015-ös válság az afrikai kontinens migrációs folyamataira is ráirányította a figyelmet. Jelen tanulmány célja, hogy a rendelkezésre álló statisztikák és tanulmányok alapján pillanatképet adjon a földrészen folyó vándorlás helyzetéről, illetve megkísérli bemutatni a fontosabb trendeket.

Kulcsszavak: Afrika, túlnépesedés, törékeny államok, telekommunikáció

Bevezető gondolatok

Azt, hogy Afrika migrációs folyamatai Európa számára is nagy jelentőségűek, a magyar afrikanista közösség már a 2015-ös válság előtt is felismerte. Erről tanúskodnak azok a kutatások és publikációk is, amelyek a Pécsi Tudományegyetemen működő Afrika Kutatóközpont gondozásában láttak napvilágot (Tarrósy et al., 2012). Ugyanakkor – nem függetlenül a növekvő igényektől – 2015 után jelentősen gyarapodott a témáról írt akadémiai publikációk száma, és a terület „doyenje”, Tarrósy István mellett (egyik legutóbbi írása: Tarrósy, 2019) más szerzők is publikálni kezdtek a kontinens népességmozgásáról, illetve annak természetéről (Biedermann, 2016; Marsai, 2016; Vecsey, 2017).

Ez a tanulmány – terjedelménél fogva – nem törekszik radikálisan új megállapításokra, inkább azokat a konklúziókat szeretné ismertetni, amelyekre a diskurzus eljutott, illetve megmutatni, mely kérdések, területek igényelnek további vizsgáldást. Végül, de nem utolsósorban trendeket szeretne felvázolni, hogy az olvasó megismerhesse az afrikai kontinens jelenlegi migrációs folyamatait.

Afrika a globális migrációs térben

Ahogy több kutató is rámutat, az afrikai kontinens jelenlegi migrációs számaival alapvetően nem tér el a többi régiótól. A hazájukon kívül élők aránya a világban az International Organization for Migration (a továbbiakban: IOM) adatai szerint 2019-ben 3,5% volt (IOM,

2020: 22), míg Afrika esetében ez az arány 3% körül mozgott (IOM, 2020: 55). Ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy ez sok szempontból pillanatkép, és az afrikai migráció korántsem statikus valóság.

Az egyik szempont, amelyet érdemes figyelembe vennünk, hogy ez a változatlanak tűnő arányszám a kontinens egyes régióinak trendjeit vizsgálva nagyon is dinamikus. Az elmúlt évek során ugyanis az Istituto per gli Studi di Politica Internazionale (a továbbiakban: ISPI) kutatói szerint arányaiban jelentősen csökkent az Észak-Afrikát elhagyók száma, miközben a szubszaharai térségből elvándorlóké nőtt (ISPI, 2017: 37).

Fontos hangsúlyoznunk, hogy Afrika népességrobbanása miatt a változatlan arány abszolút számokban komoly növekedést jelent. 1990 és 2000 között a hazájukat elhagyó afrikaiak száma húszmillió körül mozgott, ám a következő tizenöt évben a másfélszeresére, 32,6 millió főre nőtt, miközben továbbra is fennmaradt a nagyjából 25-75%-os megoszlás Észak-Afrika és a szubszaharai térség között (ISPI, 2017: 34). 2019-re aztán az afrikai migránsok száma elérte a negyvenmillió főt – igaz, az IOM számításai szerint már 2015-ben is 35,5 millió afrikai élt a hazáján kívül (IOM, 2020: 54). Vagyis ez nagyjából évi egymillió-s többet jelent.

A statisztikákat vizsgálva azt is alá kell húznunk, hogy növekszik az emberiség általános migrációs hajlandósága. Ötven évvel ezelőtt a Föld népességének még csak 2,3%-a élt a hazáján kívül, vagyis fél évszázad alatt másfélszeres növekedésnek lehetünk a tanúi. A teljes 1,2%-os növekedés felére, 0,6%-ra ráadásul az utóbbi tizennégy évben került sor (IOM, 2020: 21). Bár bizonyos szempontból egyetérthetünk az ISPI kutatóinak azon felvetésével, hogy valójában az a csoda, hogy a globalizált világban „csak” ekkora növekedést látunk, a növekvő trend egyértelmű, és nem hagyható figyelmen kívül. Annál is inkább, mert Afrika demográfiai mutatóit szem előtt tartva ez komoly többletet jelent. Az ENSZ Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztálya (UN DESA) adatai szerint a bolygónk 2050-ig megvalósuló mintegy kétmilliárd fős népességnövekedésének felét a szubszaharai térség fogja adni: a 2019-es 1,066 milliárdhoz képest 2030-ra – vagyis egy évtized múlva – csaknem 1,4 milliárd, 2050-re pedig 2,118 milliárd ember él majd a szubszaharai Afrikában (UN DESA, 2019a: 6). Ehhez adódik hozzá 2030-ban 288 millió, 2050-ben pedig 371 millió észak-afrikai lakos (a jelenlegi adat 246 millió fő) (UN DESA, 2019b). Vagyis az előrejelzések szerint 2030-ra 1,688 milliárd, 2050-re pedig 2,489 milliárd ember él majd Afrikában. Ez a 3%-os arányszámnál maradva azt jelenti, hogy 2030-ra 50,64 millió, 2050-re pedig 74,67 millió főre nő a hazájukon kívül élő afrikaiak aránya. Ha növekszik a 3%-os arányszám, minden ezredérték 2030-ban plusz 1,69 millió, 2050-ben pedig plusz 2,49 millió embert jelent majd.

További fontos adalék, hogy a szubszaharai térségben élők migrációs hajlandósága a legmagasabb a világon, és ez az érték, ha lassan is, de növekszik. A Gallup 2018-as felmérésében minden harmadik fekete-afrikai lakos igennel felelt arra a kérdésre, hogy amennyiben tehetné, elhagyná-e a szülőföldjét tartós távollétre. A világ tíz legmagasabb migrációs hajlandóságú államából öt szubszaharai. Megjegyzendő, hogy ezek zömmel nem a legprob-
lémásabb országok, hanem alapvetően stabil, sőt kifejezetten prosperáló entitások, mint Ghána, Sierra Leone, Libéria vagy Nigéria, melyek esetében az állampolgárok 49–71%-a(!) hagyná el hazáját. Mindez különösen elgondolkodtató annak vonatkozásában, hogy milyen mértékben érdemes liberalizálni a határokon átnyúló népvándorlást: például a kétszázmilli-
ós Nigéria esetében könnyen belátható, hogy a lakosság 48%-ának elköltözése minden érin-
tetre – befogadóra és kibocsátóra egyaránt – katasztrofális hatással járna (Gallup, 2018). A hajlandóság, a konkrét lehetőség, illetve a konkrét cselekvés között természetesen óriási szakadékok tátonganak. Ebben a szükséges pénzügyi források hiánya éppúgy szerepet ját-
szik, mint a viszonylag korlátozott számú legális elvándorlási csatorna, illetve az illegális migráció egyre nyilvánvalóbb veszélyei. Ugyanakkor az afrikai migrációs hajlandóság ma-
gas aránya, illetve folyamatos növekedése arra utal, hogy a kontinens fentebb bemutatott migrációs arányszámai valószínűleg tényleg csak pillanatképek, és növekedni fognak. Erre utal, hogy a Pew Research analízise szerint 2010 és 2017 között a tíz leggyorsabban növe-
vő populációjú bevándorlóközösségből nyolc afrikai volt. Különösen megdöbbentő adat, hogy miközben világátlagban 17%-kal növekedett a migránsok száma ebben a periódusban, a szubszaharai közösségek esetében 55% és 334%(!) közé esett a növekedés (Pew Research, 2018a).

Ezen a ponton fontos különbséget tennünk az afrikai migráció különféle formái között. Itt nem foglalkozunk részletesen az országokon belüli vándorlással, amelynek fő eleme a vidékről a városokba való költözés, jóllehet minden kétséget kizáróan ez a kontinens legna-
gyobb volumenű népmozgása, amely tíz-, ha nem százmilliókat érint, mégis nagyon kevés adat áll róla rendelkezésünkre.

Ám jóval pontosabb képünk van – legalábbis az arányszámokat tekintve – a másik két nagy kategóriáról, a határokat átlépő, kontinensen belüli, illetve azon kívüli migrációról. Ami az első kategóriát illeti, a földrész viszonylatában még mindig azok vannak többségben, akik Afrikán belül keresnek maguknak új lakóhelyet (2019-ben huszonegymillió fő szem-
ben tizenkilencmillióval, vagyis 52,5-47,5% arányban, IOM, 2020: 55). Éles különbség van azonban a szubszaharai és az észak-afrikai lakosság között. Míg utóbbinak a döntő többsége elhagyja a kontinenst, addig a fekete-afrikai lakosság nagyobb része – a Pew Research sze-
rint 68%-uk – valamelyik afrikai országban keres megélhetést. Ez enyhe csökkenést mutat 1990-hez képest, amikor még 75% volt ez az arány (Pew Research, 2018a). Az elmúlt két

évtized statisztikái alapján világosan látszik, hogy az interkontinentális kivándorlók száma gyorsabb ütemben növekszik, mint a földrészen belüli migránsoké: 2000 és 2017 között utóbbiak 55%-kal 12,4 millióról 19,3 millióra gyarapodtak, míg az Afrikát elhagyók száma csaknem megduplázódott 9 millióról 16,8 millióra, ami 85%-os növekedés (Atong et al., 2018: 2).

A kontinenst elhagyó szubszaharaiak a korábbiánál nagyobb arányban találtak utat maguknak a fejlett világba: az Egyesült Államok részesedése 1990 és 2017 között 2%-ról 6%-ra, Európáé 11%-ról 17%-ra növekedett, miközben az egyéb országok részesedése – annak ellenére, hogy a kontinenst elhagyók aránya 7%-kal emelkedett – 12%-ról 10%-ra csökkent (Pew Research, 2018a). Vagyis megállapítható, hogy a kontinenst elhagyó fekete-afrikaiak döntő többsége továbbra is a fejlett világ felé veszi az irányt, sőt arányszámuk is növekszik. Ezzel szemben például az afrikaiak aránya a világ második legnagyobb gazdaságában, Kínában inkább csökkent, és a legnagyobb becslések szerint is inkább néhány tíz-, mint százezer körül mozog (Global Times, 2017) – ráadásul úgy, hogy többségük csupán ideiglenesen az országban tanul diák.

Tehát ha megvizsgáljuk a kontinens egészét elhagyó afrikaiakat, azt látjuk, hogy döntő hányaduk – 56%-uk – még mindig Európa felé indul el. Jelentős még Ázsia részesedése (24%), ez azonban elsősorban a Közel-Kelet térségét jelenti (erről lásd Atong et al., 2018). Észak-Amerika részesedése 17% (IOM, 2020: 54).

Két dolgot fontos hangsúlyoznunk mindezzel kapcsolatban. Egyrészt a fentebbi számokban benne foglaltatnak a legális, szürke és irreguláris migránsok is. Ugyanakkor az afrikaiak többsége még mindig legális csatornákon keresztül jut el a befogadó államba – az más kérdés, hogy elnyújtott tartózkodása legálisan történik-e. Másrészt a statisztikák között óriási eltérések figyelhetők meg: valójában csak nagyon durva becslések állnak rendelkezésünkre arról, hogy hány afrikai él a kontinens más államaiban, illetve a földrészen kívül, például a Perzsa-öböl országaiban. Ennek egyik fontos oka, hogy ezek az emberek vagy egyáltalán nem jelennek meg a formális szektorokban, vagy eleve feketemunkában alkalmazzák őket. A régió és a térség porózus határai sem könnyítik meg a pontos adatok megszerzését. Ugandában például az ENSZ hivatalos statisztikái alapján 1,4 millió menekült tartózkodik (UNHCR, 2020), miközben a kampalai kormányzat becslései szerint még legalább hatszázezer fő van a területükön (Marsai, 2020). Más esetben azért szinte lehetetlen meghatározni, hány külföldi tartózkodik az országban, mert egy folyamatban levő fegyveres összeütközés nem teszi lehetővé érdemi statisztikák készítését. Líbia esetében például a hivatalos becslések nyolcszázezer és kétmillió közé teszik az országban tartózkodó külföldiek számát (Marsai, 2019). A jelentős különbség egyik oka, hogy a külföldiek döntő többsége mindenféle

hivatalos papír vagy legalábbis tartózkodási engedély nélkül van az országban, és különösen az egyiptomiak viszonylag egyszerűen tudnak átjárni nyugati szomszédjukhoz.

Lényeges szempont, hogy a helyiek által mondott adatokat sem tekinthetjük egyértelműen megbízhatónak: egyrészt mert pontos számok híján ezek csupán durva becslések részükről, másrészt mivel ez politikai alkudozás is, hiszen a több külföldi menekült szerencsés esetben több külső forrást jelenthet a befogadó országoknak.

Mindezt azért fontos hangsúlyoznunk, mert azt jelenti, hogy milliós eltérések lehetnek a hivatalos és a tényleges adatok között. Ez pedig jelentősen befolyásolhatja a hivatalos adatok alapján megfogalmazott állításainkat (például ha figyelembe vesszük az ugandai és líbiai becsléseket, ez érdemben növelheti a kontinensen belüli migráció arányát a kontinensen kívülvel szemben).

Az afrikai menekültügyi helyzet

Miközben fentebb az általános statisztikák alapján mutattuk be az afrikai migrációs helyzetet, érdemes megvizsgálnunk a kontinens menekültügyi helyzetét is – igaz, ehhez csak a 2018-as összesített statisztikák állnak rendelkezésre. Ezek az adatok azt mutatják, hogy az afrikai kontinens mind a nemzetközi, mind a belső menekültek (*internally displaced person*, a továbbiakban: IDP) számát tekintve világelső: 2018-ban 6,78 millió ember volt kénytelen elhagyni hazáját a kontinensen, míg a belső menekültek száma megközelítette a 17,83 millió főt. Ezzel az otthonukból erőszakkal elűldözöttek összesített száma – beleértve az egyéb kategóriákat is, például az állampolgárság nélküli személyeket – meghaladta a 27 millió főt, ami döbbenetesen magas szám (UNHCR, 2019: 68). Ráadásul, amint már utaltunk rá, a tényleges adatok ennél valószínűleg magasabbak. Mint mondtuk, Uganda még a hivatalos adatok szerint is a világ harmadik legnagyobb befogadó állama volt 2019-ben 1,4 millió fővel, de Szudán is több mint egymillió, Etiópia pedig közel egymillió külföldinek nyújtott menedéket. Ugyanakkor egyedül Dél-Szudánt 2,3 millió állampolgára hagyta el, míg Szomáliát kilencszázezer (UNHCR, 2019: 3). A dolog pikantériája, hogy miközben Etiópia az egyik legnagyobb befogadó ország Afrikában, a 2015 óta tartó etnikai összecsapások 2019-re mintegy hárommillió belső menekültet eredményeztek Etióp-magasföldön, ami komoly kihívást jelent a 2018-ban kormányra került új etióp vezetésnek (Euronews, 2019).

Az is megfigyelhető, hogy 2012 óta az úgynevezett arab tavasz jelenségéből fakadóan világszerte drasztikusan megnövekedett a menekültek száma, meghaladva a második világháború idején mért rekordokat is. Ugyanakkor az elmúlt évek zömmel állam alatti konfliktusai Afrikában is óriási embertömegeket kényszerítettek otthonuk és gyakran hazájuk elhagyására. Etiópiát már említettük, de a dél-szudáni válság is 2017-re mintegy 3,6 millió menekültet

és IDP-t eredményezett. Ennél is nagyobb humanitárius katasztrófába torkollott a Kongói Demokratikus Köztársaság elhúzódó válsága, amelynek nyomán mintegy ötmillió kongói került az angol terminológiában *forced displacement*nek¹ nevezett kategóriába. A kontinens másik nagy válságócáiban, Északkelet-Nigériában a Boko Haram, illetve 2016-os kettészakadása után utódszervezeteinek tevékenysége miatt több mint kétmillió ember menekült el lakóhelyéről. Szomáliában ez a szám meghaladta a 2,7 millió főt (Pew Research, 2018b).

Mindez azért is különösen aggasztó, mert a kontinens nagy részének dinamikus fejlődése és növekvő stabilitása ellenére egyes válságócok továbbra is hatalmas menekülthullámokat képesek generálni. Ráadásul Afrika a világlátlaghoz képest is rosszabbul teljesít: 2015 és 2017 között ugyanis 42%-kal(!) nőtt a szubszaharai régióban a külső és belső menekültek száma, 13 millióról 18,4 millióra. Ez azért is kirívó adat, mert eközben például a Közel-Kelet és Észak-Afrika viszonylatában 8%-kal csökkentek a számok (Pew Research, 2018b). Eközben Fekete-Afrika vonatkozásában tízéves távlatban csaknem háromszoros(!) növekedésről beszélhetünk (ACSS, 2019). Nem véletlen, hogy több kutatóintézet is felhívta a figyelmet az elmúlt évek növekvő trendjeire és arra, hogy ezek fennmaradása beláthatatlan következményekkel járhat az eleve túlterhelt afrikai szociális rendszerekre.

Az afrikai menekültek zöme egyelőre nem kapcsolódott rá a nemzetközi migrációs hálózatokra: többségük hazája közvetlen szomszédságában keres menedéket, hogy minél előbb visszatérhessen, ha odahaza rendeződik a helyzet. Éppen ezért az afrikai menekültek többsége nem éri el Európát: paradox módon azok is, akik konfliktusos országokból indulnak útnak, általában gazdasági migránsok. Nigéria esetében például a dzsihadisták miatt elmenekült milliók töredéke vág csak neki az Európába vezető útnak, és az öreg kontinenst elérők sokkal inkább az ország déli, viszonylag stabil részéből érkeznek a munkavállalás reményében – ami sajnos gyakran (kényszer)prostitúciót jelent (Marsai, 2017; Infomigrants, 2019). Az elhúzódó válságok azonban egyre több embert bírnak rá arra, hogy hazájuktól távol keressék a boldogulást: az elmúlt időszakban például egyre több dél-szudáni bukkant fel Líbiában. A dél-szudániak – mivel szerény anyagi forrásokkal rendelkeznek – eddig nem vagy alig keltették fel az embercsempész- és emberkereskedő-csoportok figyelmét. A hét éve tartó polgárháború miatt azonban sok dél-szudáni feladta a reményt, és már nem kizárólag Ugandában vagy Kenyában szeretnének tartós menedékre találni, hanem a csábítóbb Európában is (Eyeradio, 2019).

1 – Ebbe beletartoznak a menekültek, az IDP-k, az állampolgárság nélküli személyek, illetve a menedékkérők.

Az afrikai migráció fő hajtóerői

Az afrikai kontinens lakói számára a migráció teljesen más előjellel jelenik meg, mint például az európai közvéleményben – különösen a 2015-ös migrációs válság után. A fekete földrész állampolgárai szemében ez sokkal inkább természetes folyamat, és része a pánafrikai identitásnak, amely a kontinens számos országában ma is politikaformáló erő. Ráadásul az afrikai kormányzatok két szempontból is szívesen szemet hunynak a folyamat fölött: egyrészt a lakosság elvándorlása csökkenti a demográfiai nyomást, másrészt a hazautalások a legtöbb ország esetében a nemzeti összetermék komoly hányadát jelentik. A szubszaharai diaszpóra 2018-ban közel ötvenmilliárd dollárt küldött haza otthon élő családtagjainak, és ha az észak-afrikai országokat is idevesszük, a szám megközelíti a százmilliárd dollárt: Egyiptom például India, Kína, Mexikó és a Fülöp-szigetek után a világ ötödik legnagyobb nyertese volt a hazautalásoknak mintegy 29 milliárd dollár értékben (World Bank, 2019).

Mindezeket azért fontos hangsúlyoznunk, mert az eltérő percepció eltérő érdekeket is jelent, különösen az irreguláris migráció megfékezése terén, és ez gátolja a fennálló vitás kérdések megoldását. Ennek egyik leglátványosabb terepe a hazatoloncolások kérdése. Az illegálisan Európába érkező és ott menedékkérelmet benyújtó afrikaiak zöme ugyanis a gazdasági bevándorló kategóriába tartozik, vagyis semmiféle oltalmazotti státuszra nem jogosult. Az elutasítással záruló eljárások végén mégis az a tapasztalat, hogy a legtöbb ember hazaküldése lehetetlen, mert az európai országok nagy részének nincs erről nemzetközi megállapodása a kibocsátó országokkal. Mindezt látszólag könnyen lehetne kezelni, a valóságban azonban az a helyzet, hogy az afrikai országok ódzkodnak ilyen megállapodások megkötésétől, mert jelentős népszerűségvesztést eredményeznének számukra. Márpedig – szemben a közkeletű vélekedéssel – a demokrácia bástyái egyre erősebbek Afrikában, és ma már a legtöbb választásnak valódi tétje van (Jakarta Post, 2020).

Éppen ezért a legtöbb külső szereplő a nem kívánt mértékű afrikai migráció megakadályozásának esélyét elsősorban a helyi termelői képességek növelésében és a munkahelyteremtésben látja. Ennek egyik legfontosabb letéteményese a német kormányzat által felfuttatott „afrikai Marshall-segély” lett (volna), amelynek ötlete aztán visszaköszönt az EU és az Afrikai Unió közötti abidjani csúcstalálkozón is. A tervek szerint az EU mintegy 44 milliárd euró értékben támogatná a kontinentet, s ennek az összegnek a túlnyomó részét az országok megtartóképeségének növelésére fordítanák (EC Europe, 2018). Ám fontos szem előtt tartanunk, hogy ez az évekre elosztott, gigantikusan látszó összeg nem éri el a kontinensre éves szinten beérkező, korábbiakban már említett hazautalások szintjét.

Az afrikai kontinentet elhagyók kapcsán már beszéltünk a legális és illegális csatornák közti különbségről, és arról, hogy utóbbiak jelentőségét, számait és biztonsági dimenzióját

gyakran eltúlozzák. Ugyanakkor arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a legális migráció legalább ekkora – ha nem nagyobb – kihívás Afrika számára. Ez ugyanis egyértelműen az agyelszívás kategóriájába tartozó jelenség, amely azzal jár, hogy a képzett és a fejlődés motorját jelentő afrikai értelmiség és szakembergárda jelentős része a földrészen kívül kamatoztatja tudását. A legszerényebb becslések szerint is évente hetvenezer magasan képzett afrikai hagyja el hazáját, részben azért, mert ott nem találnak megfelelő munkát. A munkaerőpiacra kilépők száma ugyanis évente nettó tíz-tizenkét millió fő a kontinensen, miközben nagyjából hárommillió új munkahely jön létre (Ibrahim, 2018). A valós és a képzeletbeli határokat erodáló globalizáció abból a szempontból is komoly kihívást jelent, hogy a képzett munkaerő (orvosok, informatikusok) viszonylag egyszerűbben talál jobban fizetett és kedvezőbb feltételeket biztosító munkát a kontinensen kívül. Ennek a csábításnak pedig nehéz ellenállni. E válság szemléltetésére hadd idézzünk még egy adatot: a becslések szerint a kontinens humántőkéjének egyik fontos részét jelentő *think tank*ek 30%-a öt–hét év alatt be fog zárni, és összesen 60%-uk helyzete számít rendkívül törékenynek. Ebben fontos szerepet játszik, hogy a szakértők egy része szívesen enged a külső megkereséseknek, és vállal állást európai, ázsiai vagy amerikai szervezeteknél (Brookings, 2017).

Első ránézésre ezek a témák talán távol esnek azoktól a nagy push-faktoroktól, amelyekre Afrika esetében először gondolni szoktunk, vagyis a túlnépesedéstől, a helyi konfliktusoktól vagy épp a klímaváltozástól, illetve ezek egymást erősítő hatásától. Ugyanakkor érdemes világosan látnunk, hogy a kontinens robbanásszerű fejlődése egyszerre helyezi pozitív és negatív kontextusba a migrációt. Pozitívba azért, mert a jólét és a stabilitás csökkenti a fegyveres konfliktusok számát, növeli az országok ellenálló képességét a klímaváltozással vagy a népességnövekedés árnyoldalaival szemben, és munkahelyeket teremt. Emellett a legális migráció növeli a gazdaság teljesítményét, erősíti a gazdasági integrációt a kontinens országai között, amire óriási szükségük van, valamint elősegítheti a piaci versenyt és a szektorok diverzifikációját. Az érem másik oldala ugyanakkor a már bemutatott agyelszívás, illetve a lehetőség, hogy a továbbra is fennmaradó válságzónák lakosai rákapcsolódjanak az illegális emberkereskedő- és embercsempész-hálózatokra. A gazdasági növekedés, a jólét és az oktatás színvonalának emelkedése erősíti és bővíti a középosztályt. Ugyanakkor ennek mobilitási hajlandósága mindig magasabb, mint a társadalom alsóbb rétegeiben élőké. Ez azt jelenti, hogy a fejlődés paradox módon egy ideig nemhogy gátolni, hanem valószínűleg erősíteni fogja a migrációs folyamatokat. A kilencvenes évek óta vizsgált „migrációs görbe”, mely szerint a gazdasági fejlődés rövid távon növeli a migrációt, a legtöbb szakértő szerint az afrikai kontinensre is érvényesnek látszik (Die, 2017). Ez is erősíti a korábban már jelzett forгатókönyvet, mely szerint az afrikai kontinensnek nem csupán az abszolút, de az arányszámok is növekedni fognak. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy akkor értelmetlenek

az afrikai fejlesztések és befektetések: az út egyértelműen előrefelé vezet. De számolnunk kell azzal, hogy – wallersteini értelemben – Afrika még sokáig periféria marad, és a fejlett centrum, sőt a félperiféria területei is komoly vonzerőt fognak jelenteni lakossága számára (Wallerstein, 2010).

Afrika és Európa története az elmúlt másfél évszázadban különösen is szorosan összefonódott. Bár hiba lenne ennek abszolutizálása, egyértelmű, hogy a földrész folyamatai továbbra is leginkább Európát érintik. Ez leglátványosabban az Afrikán kívüli migrációban mutatkozik meg, melynek csaknem 60%-a az öreg kontinensre irányul. És miközben más globális játékosok – Kína, India vagy Brazília – a földrajzi távolságok miatt könnyen megtehetik, hogy Afrikával való kapcsolataikban csak a számukra haszonnal kecsegtető területekre koncentrálnak, sőt figyelmen kívül hagyják fellépésük negatív következményeit (például a kínai dömpingárúk megsemmisítő hatását egyes ipari szektorokra) (Economist, 2015), ez Európa számára nem járható út. Éppen ezért az EU-nak és tagállamainak figyelemmel kell kísérniük a fekete földrész folyamatait, támogatva azok pozitív elemeit, és méréselve a negatív jelenségek következményeit.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ACSS (AFRICAN CENTER FOR STRATEGIC STUDIES) (2019): *Record Number of Forcibly Displaced Africans Likely to Grow*, <https://africacenter.org/spotlight/record-number-of-forcibly-displaced-africans-likely-to-grow/> (letöltve: 2020. 03. 04.).
- ATONG, KENNEDY – MAYAH, EMMANUEL – ODIGIE, AKHATOR (2018): *Africa labour migration to the GCC states: The case of Ghana, Kenya, Nigeria and Uganda*, http://www.ituc-africa.org/IMG/pdf/ituc-africa_study-africa_labour_migration_to_the_gcc_states.pdf (letöltve: 2020. 03. 01.).
- BIEDERMANN ZSUZSÁNNA (2016): *A szubszaharai Afrikából Európába irányuló migráció kiváltó okai*, MTA Világgazdasági Intézet – Műhelytanulmányok 113., <https://mek.oszk.hu/16000/16000/16000.pdf> (letöltve: 2020. 03. 04.).
- BROOKINGS (2017): *The crisis of African think tanks: Challenges and solutions*, <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2017/12/13/the-crisis-of-african-think-tanks-challenges-and-solutions/> (letöltve: 2020. 03. 06.).
- DIE (2017): *More Development – More Migration? The “Migration Hump” and Its Significance for Development Policy Co-operation with Sub-Saharan Africa*, https://www.die-gdi.de/uploads/media/BP_20.2017.pdf (letöltve: 2020. 03. 06.).
- EC EUROPE (2018): *EU Member States pledge extra funds to the External Investment Plan (EIP)*, https://ec.europa.eu/commission/news/eu-member-states-pledge-extra-funds-external-investment-plan-eip-2018-jun-18_en (letöltve: 2020. 03. 06.).
- ECONOMIST (2015): *More a marathon than a sprint*, <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2015/11/07/more-a-marathon-than-a-sprint> (letöltve: 2020. 03. 07.).
- EURONEWS (2019): *Ethiopia: 3 million internally displaced in escalating humanitarian crisis*, <https://www.euronews.com/2019/01/31/ethiopia-3-million-internally-displaced-in-escalating-humanitarian-crisis> (letöltve: 2020. 03. 04.).
- EYERADIO (2019): *Anti-human trafficking guards hold 600 S. Sudanese*, <https://eyeradio.org/anti-human-trafficking-guards-hold-600-s-sudanese/> (letöltve: 2020. 03. 04.).

- GALLUP (2018): *More Than 750 Million Worldwide Would Migrate If They Could*, <https://news.gallup.com/poll/245255/750-million-worldwide-migrate.aspx> (letöltve: 2020. 02. 20.).
- GLOBAL TIMES (2017): *Guangzhou community shrinks under police pressure, economic changes*, <http://www.globaltimes.cn/content/1039623.shtml> (letöltve: 2020. 02. 20.).
- IBRAHIM, MO (2018): *Brain drain: A bane to Africa's potential*, <https://mo.ibrahim.foundation/news/2018/brain-drain-bane-africas-potential> (letöltve: 2020. 03. 06.).
- INFOMIGRANTS (2019): *Germany 'the brothel of Europe' for trafficked Nigerian women*, <https://www.infomigrants.net/en/post/21117/germany-the-brothel-of-europe-for-trafficked-nigerian-women> (Letöltve: 2020. 03. 04.).
- IOM (2020): *World Migration Report 2020*, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (letöltve: 2020. 02. 17.).
- ISPI (2017): *Out of Africa. Why people migrate?*, <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/out-africa-why-people-migrate-17911> (letöltve: 2020. 02. 17.).
- JAKARTA POST (2020): *2019 saw setbacks for democracy in Africa, says report*, <https://www.thejakartapost.com/news/2020/01/22/2019-saw-setbacks-for-democracy-in-africa-says-report.html> (letöltve: 2020. 03. 06.).
- MARSAI VIKTOR (2016): A migrációs diskurzus margójára I. – Afrika mint kibocsátó régió, *Nemzet és Biztonság*, 2016/4., 96–127.
- MARSAI VIKTOR (2017): Interjú egy európai diplomatával, Hradec Králové, 2017. november.
- MARSAI VIKTOR (2019): Interjú egy líbiai belügyminisztériumi tisztviselővel, Tripoli, 2019. március.
- MARSAI VIKTOR (2020): Interjú ugandai kormányzati tisztviselővel, Kampala, 2020. január.
- PEW RESEARCH (2018a): *International migration from sub-Saharan Africa has grown dramatically since 2010*, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/02/28/international-migration-from-sub-saharan-africa-has-grown-dramatically-since-2010/> (letöltve: 2020. 02. 20.).
- PEW RESEARCH (2018b): *Record number of forcibly displaced people lived in sub-Saharan Africa in 2017*, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/08/09/>

record-number-of-forcibly-displaced-people-lived-in-sub-saharan-africa-in-2017/ (letöltve: 2020. 03. 04.).

- TARRÓSY ISTVÁN (2019): Kik és hányan kopogtatnak ajtóinkon onnan Délről? *Magyar Tudomány*, 2019/1., 79–89.
- TARRÓSY ISTVÁN – GLIED VIKTOR – KESERŰ DÁVID (szerk.) (2012): *Új népvándorlás – Migráció a 21. században Afrika és Európa között*, Pécs, Publikon.
- UN DESA (2019a): *World Population Prospects 2019 – Highlights*, https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf (letöltve: 2020. 02. 17.).
- UN DESA (2019b): *World Population Prospects 2019*, <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/> (letöltve: 2020. 02. 17.).
- UNHCR (2019): *Global Trends. Forced Displacement in 2018*, <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf> (letöltve: 2020. 03. 02.).
- UNHCR (2020): *Uganda*, <http://reporting.unhcr.org/uganda> (letöltve: 2020. 03. 01.).
- VECSEY MARIANN (2017): Vándorló Afrika, in MARSÁI VIKTOR – VOGEL DÁVID (szerk.): *Közel Afrikához – A válságkezelés és a stabilizáció lehetőségei és kihívásai a fekete kontinensen*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 35–43.
- WALLERSTEIN, IMMANUEL (2010): *Bevezetés a vilárendszer-elméletbe*, Budapest, L'Harmattan–Eszmélet.
- WORLD BANK (2019): *Record High Remittances Sent Globally in 2018*, <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2019/04/08/record-high-remittances-sent-globally-in-2018> (letöltve: 2020. 03. 04.).

A SNAPSHOT ABOUT THE AFRICAN MIGRATION TRENDS

Abstract

The crisis of 2015 highlighted the migration processes of the African continent, too. The aim of the current paper is that through the analysis of available statistics and reports about African migration provide a glimpse at the situation and attempt to determine the trends of future movements within and beyond the continent.

Keywords: Africa, overpopulation, fragile states, telecommunication

Marsai Viktor

Afrika-kutató, a Migrációkutató Intézet kutatási igazgatója, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem adjunktusa. Fő kutatási területe az afrikai migráció, illetve a kontinens biztonsági folyamatai.

